

Регламент 1830/2003 від 22 вересня 2003 року стосовно простежуваності та маркування ГМО та простежуваність харчових продуктів та кормових продуктів, вироблених із ГМО;

Директива 2001/18/ЄС від 12.03.2001 року про вивільнення у навколишнє середовище генетично модифікованих організмів;

Регламент 1946/2003 від 15 липня 2003 року про транскордонні перевезення генетично модифікованих організмів та інші.

Оцінка ризику застосування ГМО повинна включати в себе інформацію щодо їх впливу на людину, тварин, рослини, середовище, а методи визначення потенційної небезпеки від їхнього застосування слід розробляти, виходячи з комплексної оцінки представниками контролюючих органів виконавчої влади та наукових установ, що виконують дослідження у галузі біотехнології.

УДК 347.74/78:631.527 (061.1ЄС)

Якубенко Н.Б.

Український інститут експертизи сортів рослин, Україна

e-mail: nataliya.yakubenko@gmail.com

ЗАКОНОДАВСТВО ЄС ЩОДО РЕЄСТРАЦІЇ ТА ОХОРОНИ ПРАВ СЕЛЕКЦІОНЕРА

Враховуючи підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, яка набрала чинності у 2017 році та прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 року № 1106 «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» нашій державі необхідно провести ряд заходів щодо наближення законодавства України до права ЄС, зокрема, що пов'язані з реєстрацією та експертизою сортів рослин.

Регулювання правової охорони сортів рослин в ЄС передусім охоплює Регламент Ради ЄС № 2100/94 від 27 липня 1994 року «Про права на сорти рослин у Спільноті». Даний регламент заснований на положеннях Конвенції з охорони нових сортів рослин (далі – Конвенція УПОВ), його розроблено з метою охорони прав селекціонера на території ЄС та заснування відповідного європейського органу з цих питань – Бюро з сортів рослин Спільноти. Так само як і відповідно до Конвенції УПОВ для отримання правової охорони сорту на території ЄС необхідно, щоб він відповідав критеріям охороноздатності: відмінності, однорідності, стабільності та новизни. Питання назви сорту регулюється спеціальною статтею Стаття 63 та окремим документом – Керівництвом до Статті 63 Регламенту Ради (ЄС) 2100/94 від 27 липня 1994 р.

Для реєстрації прав селекціонера на всій території ЄС необхідно подати відповідну заявку до Бюро з сортів рослин Спільноти (пункти заявки є типовими та відповідають типовій формі заявки УПОВ на права селекціонера згідно з документом TRG/5 «Досвід та співпраця в експертизі на ВОС»); сплатити відповідні збори, що передбачені Регламентом Комісії ЄС № 1238/95 від 31 травня 1995 року, яким встановлюються імплементаційні правила щодо застосування Регламенту Ради (ЄС) № 2100/94 в тому, що стосується зборів, які належить сплачувати Бюро Співтовариства з питань сортів рослин; надати насінневий матеріал для проведення польової експертизи. Слід зауважити, що розмір зборів за проведення польової експертизи переглядається кожні 2 роки та регулюється відповідно до фактичних витрат на її проведення.

Здійснивши необхідні процедури, у разі позитивних результатів експертизи, надання прийнятної назви сорт отримує правову охорону на території ЄС.

Регулювання у сфері обігу рослин в ЄС, а саме ведення переліку сортів рослин (в Україні – це Реєстр сортів рослин, придатних до поширення в Україні) здійснюється наступними документами ЄС: Директивою Ради 2002/53/ЄС «Про єдиний каталог сортів сільськогосподарських видів рослин», Директивою Ради 2002/55/ЄС «Про продаж насіння овочів», Директивою Ради 2008/72/ЄС «Щодо продажу овочевого розмножувального та посадкового матеріалу, крім насіння», Директивою Комісії 2003/90/ЄС «Правила щодо мінімуму ознак та мінімуму умов для дослідження певних сортів сільськогосподарських видів рослин», Директивою Комісії 2003/91/ЄС «Правила щодо мінімуму ознак та мінімальних умов для дослідження певних овочевих видів», Регламентом Комісії 637/2009/ЄС «Про встановлення правил введення в дію щодо відповідності найменувань сортів сільськогосподарських видів культур та овочевих видів».

Відповідно до статті 1 Директиви Ради ЄС 2002/53/ЄС «Про єдиний каталог сортів сільськогосподарських видів рослин» зазначено, що ця Директива стосується схвалення для включення в спільний каталог сортів видів сільськогосподарських культур тих сортів буряків, кормових культур, зернових культур, картоплі та олійних і волокнистих культур, насіння яких може збуватися відповідно до положень Директив, відповідно, збуту насіння буряка (2002/54/ЄС), насіння кормових культур (66/401/ЄЕС), насіння зернових культур, насіння картоплі (2002/56/ЄС) і насіння олійних та волокнистих культур (2002/57/ЄС), Спільний каталог сортів (Каталог сортів рослин ЄС) має створюватися на основі національних каталогів держав-членів ЄС, ця Директива не застосовується до тих сортів, насіння чи матеріалу для розмноження, які було призначено для експорту в треті країни (виращування в рамках насінневих схем ОЕСР).

Відповідно до статті 6 держави-члени забезпечують, щоб сорти, які надходять з інших держав-членів, підлягали тим самим вимогам, що й ті, які застосовуються до внутрішньодержавних сортів, зокрема, в тому, що стосується процедури схвалення.

Відповідно до статті 7 держави-члени ЄС передбачають, щоб схвалення сортів ґрунтувалося на результатах експертиз, насамперед, пробних вирощувань, що охоплювали б достатню кількість характеристик сорту, який має бути описаний. Методи, що використовуються для визначення характеристик, повинні бути точними і надійними.

Директива 2002/55/ЄС про продаж насіння овочевих культур 36 видів визначає вимоги до: реєстрації, сертифікації, чистоти та ідентичності насіння. Цією директивою передбачено створення та ведення спільного реєстру різновидів видів овочевих культур і що цей реєстр може бути укладеним лише на основі національних реєстрів країн-членів ЄС. Укладення цих реєстрів має здійснюватись відповідно до уніфікованих норм та відповідності критеріям відмінності однорідності та стабільності.

Відповідно до Статті 17 цієї Директиви на основі відомостей, наданих державами-членами ЄС, Комісія ЄС забезпечує публікацію в Офіційному Віснику Європейських Спільнот під назвою «Спільний реєстр різновидів видів овочів». Окрема директива щодо торгівлі насінням овочів створена для вирішення специфічних питань щодо обігу такого насіння.

Передусім, заявником з країн поза межами ЄС, необхідно мати на увазі, що для отримання правової охорони на території ЄС необхідно подавати заявку до Бюро з сортів рослин Спільноти; а для поширення сорту на території ЄС достатнього зареєструвати сорт в одній з країн ЄС, при цьому бажано, щоб сорт мав «комерційний потенціал» для цієї країни (сорт, що занесений до національного каталогу сортів рослин однієї з країн ЄС автоматично потрапляє до Загального (спільного) каталогу сортів рослин ЄС та може поширюватись на усій території ЄС).

Отже, основні документи, що регулюють правову охорону сортів рослин (охорона прав селекціонера) в ЄС – Регламент Ради ЄС № 2100/94 від 27 липня 1994 року «Про права на сорти рослин у Спільноті»; поширення (комерційний обіг) сорту на території ЄС – Директива Ради 2002/53/ЄС «Про єдиний каталог сортів сільськогосподарських видів рослин».

Принципи реєстрації та охорони сортів рослин в Україні та ЄС є спільними, але норми законодавства України потребують наближення до норм ЄС, особливо що стосується вирішення питань у судовому порядку та визначення відповідних процедур; необхідність створення Апеляційної ради з метою вирішення деяких питань з порушення прав селекціонера у досудовому порядку.

Головна відмінність законодавства України та ЄС у сфері реєстрації та охорони прав на сорти рослин – це положення, що на території України до правової охорони відносять право на поширення сорту та можливість отримання автором свідоцтва про авторство на сорт, коли

в законодавстві ЄС це не передбачено. Деякі відмінності в застосуванні термінології: охорона прав селекціонера відповідно до законодавства України – патент на сорт рослин.

Поступове наближення норм законодавства України до відповідних норм ЄС потребують часу та проведення необхідних заходів. Передусім для будь-яких нововведень необхідно враховувати вплив таких змін на розвиток української селекції та продовольчої безпеки України в цілому.